

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi pelastustoimilain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan pelastustoimilaissa säädettäväksi mahdollisuus antaa erityisestä syystä erivapauksia pelastustoimen virkoihin asetuksella säädettyistä kelpoisuusvaatimuksista. Laissa säädettyjen nuohoojan kelpoisuusvaatimusten voimaantuloa ehdotetaan siirrettäväksi kolmella vuodella ja kelpoisuusvaatimuksia osin lievennettäväksi. Väestönsuojelukoulutukseen määrätyn henkilön oikeudesta saada koulutuksesta vapaus tai lykkäystä sekä kustannuksien kor-

vausta ehdotetaan säädettäväksi koulutukseen määräämistä koskevan säännöksen yhteydessä, kun siitä nykyisin säädetään vain Pelastusopistosta annetussa asetuksessa. Lisäksi ehdotetaan pieniä tarkistuksia eräisiin säännöksiin, joiden soveltaminen sellaiseen aiheuttaisi ongelmia.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

YLEISPERUSTELUT

1. Nykytila ja ehdotetut muutokset

Pelastustoimilain (561/1999) 21 §:n mukaan kunnan pelastustoimen päätoimisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista säädetään asetuksella. Pelastustoimen henkilöstön kelpoisuuksista on säädetty jo pelastustoimilakia edeltäneissä säädöksissä. Sisäasiainministeriö on voinut myöntää hakijalle erivapauden virkaan vaadittavista kelpoisuusvaatimuksista erityisestä syystä. Erivapaus on voitu myöntää esimerkiksi silloin, kun virkaa ei useista yrityksistä huolimatta ole saatu täytetyksi ja hakijalla on jokin lähellä vaadittua tutkintoa oleva tutkinto sekä työkokemusta. Erivapauksia on myönnetty myös silloin, kun kunnat ovat yhdistäneet pelastustoimen organisaationsa ja toiminnan tehostaminen on vaatinut virkajärjestelyjä. Järkevän virkarakenteen aikaansaaminen käytettävissä olevalla henkilöstöllä on tällöin saattanut edellyttää erivapautta kelpoisuusvaatimuksista. Menettely on perustunut hallitusmuodon 85 §:ään. Uudessa perustuslaissa ei vastaavaa säännöstä enää ole. Erivapausmahdollisuutta tarvitaan edelleen. Eten-

kin syrjäisillä seuduilla on vaikeaa saada asetuksessa vaaditun tasoisen koulutuksen suorittaneita hakijoita pelastustoimen virkoihin. Pelastustoimen alueelliset järjestelyt ovat lisääntymässä ja niitä voidaan erivapauksien avulla joissakin tapauksissa helpottaa. Vaihtoehtona voisi olla kelpoisuusvaatimuksien väljentäminen, mutta se olisi huono ratkaisu. Pelastustoimen tehtävissä, joissa ihmisten henki ja terveys ja suuret omaisuusarvot ovat uhattuna, on vaadittava hyvää koulutusta ja ammattitaitoa. Lain 21 §:ään ehdotetaan lisättäväksi 3 momentti, jonka mukaan sisäasiainministeriö voisi erityisestä syystä myöntää erivapauden asetuksella säädettyistä kelpoisuusvaatimuksista kunnan pelastustoimen virkaan.

Suurin osa Suomen nuohoojista on yksityisyrittäjiä, piirinuohoojia. Piirinuohousjärjestelmässä kunta antaa jonkin alueen nuohoustehtävät valitsemansa nuohoojan suoritettavaksi. Tästä tehdään kunnan ja nuohoojan välillä sopimus. Nuohouksesta piirinuohooja perii kunnan vahvistaman taksan mukaisen maksun. Muutamassa kunnassa on piirinuohoojien sijasta kuntaan palvelus-

suhteessa olevia nuohoojia. Pelastustoimilaissa säädettiin kunnalle mahdollisuus jättää nuohous rakennuksen omistajan tai haltijan ja nuohousyrittäjän väliseksi asiaksi, jolloin kukin nuohottavan kohteen omistaja tai haltija tekee sopimuksen itse valitsemansa nuohoojan kanssa. Riippumatta siitä, miten nuohous on kunnassa järjestetty, rakennuksen omistaja ja haltija vastaavat siitä, että nuohous on suoritettu sisäasiainministeriön määräämin väliajoin. Nuohouksen laadun takaamiseksi nuohoojille on asetettu kelpoisuusvaatimukset. Koska säännös koskee myös yrittäjinä toimivia ja näin ollen elinkeinon harjoittamisen vapautta, vaatimukset oli säädettävä lain tasolla. Kelpoisuusvaatimukset määriteltiin laissa niin tarkkaan, että asetuksella ei ollut mahdollista tarkentaa niitä, kuten alunperin oli tarkoitus. Asetuksella ei myöskään voitu säätää siirtymäaikaa kelpoisuusvaatimusten voimaantulolle.

Pelastustoimilain 39 §:n mukaan nuohoojalla tai nuohoustyöstä vastaavalla henkilöllä tulee olla nuohoojan ammattitutkinto. Vaatimus koskee siten kaikkia nuohoustyötä tekeviä lukuun ottamatta oppilaita ja avustavaa henkilöstöä, jotka työskentelevät toisen henkilön välittömässä ohjauksessa ja valvonnassa. Asetusta valmisteltaessa ilmeni, että suuri osa Suomen nuohoojista on nykyisin vailla nuohoojan ammattitutkintoa. Tällaiseen ei osattu varautua, sillä nuohoojan ammattitutkinto on jo vuodesta 1975 alkaen ollut vaatimuksena piirinuohoojan tehtäviin ja nuohousesimiehen tehtäviin. Piirinuohoojan tai kunnan palveluksessa oleville nuohoojille vaatimus oli uusi. Siirtymäaika on välttämätön, koska tutkinnon suorittaneita nuohoojia ei ole tarvetta vastaavasti eikä puutetta kyetä heti poistamaan. Ei myöskään ole tarkoituksenmukaista, että kuntien sopimukset keskittyisivät harvoille piirinuohoojille, jotka olisivat muodollisesti kelpoisia mutta eivät toimialueidensa suuruuden johdosta suoriutuisi kunnolla määrävälein suoritettavista alueen nuohoustehtävistä. Tutkinto on näyttötutkinto, jonka voi suorittaa myös kurssimuotoiseen koulutukseen osallistumatta. Siitä huolimatta tutkintoja ei kyetä suorittamaan kovin lyhyen ajan sisällä.

Lain 39 §:n säännöstä ehdotetaan lievennettäväksi siten, että tutkinto vaadittaisiin vasta kolmen vuoden kuluttua ehdotetun lain voimaantulosta ja että kunnan tai piirinuohoojan palveluksessa vähintään viisi vuotta olleet olisivat edelleen kelpoisia vas-

taaviin tehtäviin.

Velvollisuutta osallistua väestönsuojelukoulutukseen koskeva väestönsuojelulain (438/1958) 6 §:n 2 momentti siirrettiin pelastustoimen lainsäädännön uudistamisen yhteydessä miltei sellaisenaan pelastustoimilakiin. Pääosa tämän koulutuksen järjestelyihin liittyvistä asioista on säädetty Pelastusopistosta annetussa laissa (1165/1994) ja asetuksessa (1237/1994). Pelastusopistosta annetussa asetuksessa säädetään koulutuksesta vapauttamisesta ja koulutuksen lykkäämisestä sekä koulutuksen ajalta suoritettavista korvauksista ja muista etuuksista. Näistä koulutettavan oikeuksista olisi selkeyden vuoksi tarpeellista säätää samassa yhteydessä kuin koulutukseen osallistumisvelvollisuudesta. Pelastusopistosta annettua lakia ja asetusta, jotka tammikuussa 2000 annetuilla muutoksilla on saatettu ajan tasalle, ei ole tarpeen tämän johdosta muuttaa, vaan pelastustoimilaissa voitaisiin todeta vapautus- ja lykkäysmahdollisuudesta sekä viitata Pelastusopistosta annettuun lakiin ja asetukseen. Samoin voitaisiin menetellä taloudellisten etuuksien osalta.

Pelastustoimilain 70 §:ssä säädetään pelastustoimen valvontarekisterin sisältämistä tiedoista, käyttötarkoituksesta sekä tietojen tarkistamisesta. Pykälän 2 momentin mukaan valvontarekisterissä olevat tiedot on tarkistettava palotarkastuksen yhteydessä tai muuten viimeistään viiden vuoden kuluessa merkinnän tekemisestä taikka poistettava. Säännös voi johtaa tarpeettomiin toimenpiteisiin rekisterinpidossa, koska asuinrakennuksissa ja niihin verrattavissa palotarkastuskohteissa tarkastusväli voi olla jopa kymmenen vuotta. Tarkastusväli on kunnan päätettävissä. Ongelman ratkaisemiseksi säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että tarkistus olisi tehtävä kymmenen vuoden kuluessa edellisen merkinnän tekemisestä.

2. Esityksen vaikutukset

Esityksellä ei ole välittömiä taloudellisia, organisaatio- tai ympäristövaikutuksia.

3. Asian valmistelu

Asia on valmisteltu sisäasiainministeriössä virkatyönä. Esitysluonnoksesta on pyydetty lausunto oikeusministeriöltä, opetusministeriöltä, valtiovarainministeriöltä, lääninhallituksilta, Suomen Kuntaliitolta, Kunnalliselta

työmarkkinalaitokselta, Tietosuojavaltuutelta, Pelastusopistolta, Suomen Pelastusalan keskusjärjestö ry:ltä, Suomen Palopäällystöliitto ry:ltä, Nuohousalan Keskusliitto ry:ltä, Kunta-alan ammattiliitto KTV ry:ltä ja Suomen Palomiesliitto SPAL ry:ltä. Lausunnoissa puollettiin ehdotettuja muutoksia eräitä

poikkeuksia lukuunottamatta. Suomen Palomiesliitto SPAL ry. suhtautuu kielteisesti erivapauksien myöntämiseen kelpoisuusvaatimuksista. Nuohousalan keskusliitto esitti nuohoojan kelpoisuuteen suurempia lievennyksiä pitkään työskennelleille henkilöille.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotuksen perustelut

21 §. *Pelastustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimukset.* Pelastustoimiasetuksen (857/1999) 12 §:ssä on säädetty kelpoisuusvaatimuksista päätoimiselle kunnan pelastustoimen henkilöstölle, joka osallistuu pelastustoimintaan. Pelastustoiminnalla tarkoitetaan tulipalojen sammuttamista ja pelastamista erilaisissa muissa onnettomuuksissa ja vaaratilanteissa. Vaatimuksena on virkaa vastaava pelastusoppilaitoksessa suoritettu tutkinto. Viran vastaavuudella tarkoitetaan jakoa päällystöön, alipäällystöön ja miehistöön. Erivapauden myöntäminen tulisi lähinnä kysymykseen tapauksissa, joissa henkilö on suorittanut alemman kuin virkaan vaaditun tutkinnon mutta hänen voidaan katsoa työkokemuksella tai muuten hankkineen riittävän pätevyyden virkaan. Erivapausmenetelyyn voitaisiin turvautua myös kuntien pelastustoimen yhdistämisen yhteydessä, jolloin perusteena olisi asianmukaisen virkakenteen aikaansaaminen yhdistettävien pelastuslaitosten henkilöstöstä.

39 §. *Nuohoojan kelpoisuus.* Nuohoojan tehtävissä toimii sekä kunnan palveluksessa olevia henkilöitä että yksityisyrittäjiä (piirinuohoojia) ja heidän palveluksessaan olevia henkilöitä. Näistä piirinuohoojilta ja kunnan nuohousesimieheltä on vaadittu nuohoojan ammattitutkinto vuodesta 1975 alkaen. Pelastustoimilaissa ammattitutkintovaatimus ulotettiin kaikkiin henkilöihin, jotka työskentelevät itsenäisesti nuohoojina. Toisen välitöissä valvonnassa olevia avustavia työntekijöitä ja oppilaita säädetty kelpoisuusvaatimus ei sen sijaan koske. Pelastustoimilain 39 §:n vaatimukset tulivat voimaan ilman siirtymäaikaa. Vaatimus ammattitutkinnosta säilyisi ehdotuksen perusteella sellaisena kuin pelastustoimilaissa tarkoitettiin. Säännöstä selkeytettäisiin yksilöimällä tarkemmin

ne henkilöryhmät, joita vaatimus koskee. Asetuksenantovaltuus ehdotetaan poistettavaksi pykälästä, koska kelpoisuusvaatimus koskee elinkeinon harjoittamisen vapautta, jonka rajoituksista on säädettävä laissa. Lisäksi kelpoisuusvaatimusten voimaantuloa siirrettäisiin voimaantulosännöksellä. Voimaantulossännöksessä luovuttaisiin myös tutkinnon vaatimisesta niiltä henkilöiltä, joilta se vaadittiin vasta pelastustoimilain perusteella ja jotka ovat työskennelleet vähintään viisi vuotta nuohoojana.

53 §. *Velvollisuus osallistua koulutukseen.* Väestönsuojelun johto- ja erityishenkilöstö on velvollinen osallistumaan väestönsuojelukoulutukseen sisäasiainministeriön tai lääninhallituksen määräyksestä. Velvollisuuden laiminlyönyt henkilö voidaan tuomita pelastustoimilain 82 §:n nojalla väestönsuojelurikkomuksesta sakkorangaistukseen. Koulutukseen määrätyn mahdollisuudesta saada vapautus velvollisuudestaan tai lykkäystä siihen taikka erinäisiä etuuksia on perinteisesti säädetty koulutusta koskevilla säädöksillä, koska Pelastusopisto järjestää tätä koulutusta. Pelastusopistosta annetun asetuksen mukaan koulutukseen määrätyn henkilön hakemuksesta voi kutsun toimittanut viranomainen myöntää hänelle lykkäystä tai vapautuksen koulutukseen osallistumisesta vamman tai sairauden tai muun pätevän syyn johdosta. Koulutuksen kestäessä voi koulutuksen järjestäjä mainituista syistä vapauttaa henkilön koulutukseen osallistumisesta. Saman asetuksen 12 §:ssä säädetään koulutukseen osallistuvan terveydenhuollosta ja 13 §:ssä taloudellisista etuuksista, joita ovat ilmainen majoitus sekä matkakustannusten korvaus valtion virkamiesten matkakustannusten korvaamista koskevien virkaehtosopimusmääräysten mukaisesti.

Ottaen huomioon koulutusta koskevan pelastustoimilain säännöksen velvoittavuuden

olisi pelastustoimilaissa tarpeellista mainita vapauttamismahdollisuudesta ja koulutukseen liittyvistä etuuksista. Esityksessä ehdotetaan, että uudessa 2 momentissa viitattaisiin näiden seikkojen osalta Pelastusopistosta annettuun lakiin ja asetukseen.

70 §. *Valvontarekisteri.* Pykälän 2 momentissa on säädetty valvontarekisterin sisältämien tietojen tarkistamisesta. Tarkistus on tehtävä viimeistään viiden vuoden kuluessa merkinnän tekemisestä tai poistettava. Tietojen tarkistamisvälin pitäisi olla sama kuin asianomaisen kohteen palotarkastusten, jotta rekisteri olisi hoidettavissa järkevästi. Momenttia muutettaisiin siten, että tiedot olisi tarkistettava palotarkastusten yhteydessä määrävälein, kuitenkin viimeistään kymmenen vuoden kuluttua edellisen merkinnän tekemisestä. Kohdetta koskevia tietoja on tarpeellista säilyttää niin kauan kuin rakennus ja palotarkastusvelvollisuus ovat olemassa.

2. Tarkemmat säännökset ja määräykset

Nuohoojien kelpoisuusvaatimus on säädetty laissa, koska se nuohousyrittäjien osalta koskee elinkeinon harjoittamisen vapautta.

Rajoittamistoimivaltaa ei eduskunnan perustuslakivaliokunnan pelastustoimilakiehdotuksesta antaman lausunnon mukaan voida delegoida asetuksella säädettäväksi. Muutkaan ehdotetut säännökset eivät kaipa tarkentamista asetuksella.

3. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan ensi tilassa. Nuohoojien kelpoisuuden voimaantulolle ehdotetaan säädettäväksi kolmen vuoden siirtymäaika, koska tällä hetkellä nuohoojan tehtäviin ei ole riittävästi tutkinnon suorittaneita henkilöitä. Tilannetta helpotettaisiin myös siten, että nuohoustehtävissä joko kunnan tai yksityisen palveluksessa yhteensä vähintään viisi vuotta ennen lain voimaantuloa olleet henkilöt olisivat edelleen kelpoisia vastaavaan tehtävään. Heidän voitaisiin katsoa työkokemuksellaan hankkineen riittävän kelpoisuuden. Itsenäiseksi ammatinharjoittajaksi tai kunnan nuohousesimieheksi he eivät sen sijaan olisi kelpoisia ilman nuohoojan ammattitutkintoa.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

pelastustoimilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 30 päivänä huhtikuuta 1999 annetun pelastustoimilain (561/1999) 39 § ja 70 §:n 2 momentti sekä lisätään 21 §:ään uusi 3 momentti ja 53 §:ään uusi 2 momentti seuraavasti:

21 §

*Pelastustoimen henkilöstön
kelpoisuusvaatimukset*

välttämättä edellyttää.

39 §

Nuohoojan kelpoisuus

Sisäasiainministeriö voi erityisistä syistä antaa erivapauden asetuksella säädetyistä kelpoisuusvaatimuksista kunnan pelastustoimen virkaan tai tehtävään, jos kunnan pelastustoimen asianmukainen järjestäminen tätä

Nuohoojan ammatin harjoittajalta, hänen palveluksessaan olevalta itsenäisesti nuohoustyötä tekevältä ja kunnan palveluksessa olevalta nuohoojalta vaaditaan nuohoojan ammattitutkinto.

53 §

Velvollisuus osallistua koulutukseen

Koulutuksesta vapauttamisesta, koulutuksen lykkäämisestä sekä koulutuksen aikana annettavasta majoituksesta, muonituksesta, sairaanhoidosta ja kustannusten korvauksista säädetään Pelastusopistosta annetussa laissa ja sen nojalla annetussa asetuksessa.

70 §

Valvontarekisteri

Valvontarekisterissä olevat tiedot on tarkistettava ja tarpeettomat tiedot poistettava

palotarkastuksen yhteydessä määrävälein, kuitenkin viimeistään kymmenen vuoden kuluttua edellisen merkinnän tekemisestä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 2000.

Tämän lain 39 §:ssä säädettyjä kelpoisuusvaatimuksia on noudatettava viimeistään kolmen vuoden kuluttua lain voimaantulosta.

Tämän lain 39 §:n säännösten estämättä katsotaan henkilö, joka on työskennellyt nuohoojana kunnan tai nuohousyrittäjän palveluksessa ennen tämän lain voimaantuloa yhdessä tai useammassa erässä vähintään viisi vuotta, edelleen kelpoiseksi vastaavaan tehtävään.

Helsingissä 9 päivänä kesäkuuta 2000

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Alue- ja kuntaministeri *Martti Korhonen*

Laki

pelastustoimilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 30 päivänä huhtikuuta 1999 annetun pelastustoimilain (561/1999) 39 § ja 70 §:n
 2 momentti sekä
lisätään 21 §:ään uusi 3 momentti ja 53 §:ään uusi 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

21 §

*Pelastustoimen henkilöstön
 kelpoisuusvaatimukset*

Sisäasiainministeriö voi erityisistä syistä antaa erivapauden asetuksella säädetyistä kelpoisuusvaatimuksista kunnan pelastustoimen virkaan tai tehtävään, jos kunnan pelastustoimen asianmukainen järjestäminen tätä välttämättä edellyttää.

39 §

Nuohoojan kelpoisuus

Nuohoojalla tai nuohoustyöstä vastaavalla henkilöllä tulee olla nuohoojan ammattitutkinto. Nuohoojan tai nuohoustyöstä vastaavan henkilön kelpoisuusvaatimuksista sekä nuohoojan palveluksessa olevien henkilöiden pätevyys- ja koulutusvaatimuksista säädetään tarvittaessa tarkemmin asetuksella.

39 §

Nuohoojan kelpoisuus

Nuohoojan ammatin harjoittajalta, hänen palveluksessaan olevalta itsenäisesti nuohoustyötä tekevältä ja kunnan palveluksessa olevalta nuohoojalta vaaditaan nuohoojan ammattitutkinto.

53 §

Velvollisuus osallistua koulutukseen

Koulutuksesta vapauttamisesta, koulutuksen lykkäämisestä sekä koulutuksen aikana annettavasta majoituksesta, muonituksesta, sairaanhoidosta ja kustannusten korvauksista säädetään Pelastusopistosta annetussa laissa ja sen nojalla annetussa asetuksessa.

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

70 §

Valvontarekisteri

Valvontarekisterissä olevat tiedot on tarkistettava palotarkastuksen yhteydessä tai muuten viimeistään viiden vuoden kuluessa merkinnän tekemisestä taikka poistettava.

Valvontarekisterissä olevat tiedot on tarkistettava ja tarpeettomat tiedot poistettava palotarkastuksen yhteydessä määrävälein, kuitenkin viimeistään kymmenen vuoden kuluttua edellisen merkinnän tekemisestä.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 2000.

Tämän lain 39 §:ssä säädettyjä kelpoisuusvaatimuksia on noudatettava viimeistään kolmen vuoden kuluttua lain voimaantulosta.

Tämän lain 39 §:n säännösten estämättä katsotaan henkilö, joka on työskennellyt nuohoojana kunnan tai nuohousyrittäjän palveluksessa ennen tämän lain voimaantuloa yhdessä tai useammassa erässä vähintään viisi vuotta, edelleen kelpoiseksi vastaavaan tehtävään.

